

Akdeniz Bölgesinin Kültür ve İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi

Zekeriya Bingöl*

Özet: Yüzyıllar boyu birçok uygarlığa ve dine ev sahipliği yapan Anadolu, bu özelliği nedeniyle, tarihsel, kültürel ve dinsel açılardan eşsiz değerleri bünyesinde barındırmaktadır. Akdeniz bölgesinde yer alan bu değerlerden bazılarının inanç ve kültür turizmi amaçlı olarak ele alınarak, bölgenin sadece deniz-güneş-kum üçlüsünü içeren kıyı turizmi anlayışından az da olsa kurtarılması gerekmektedir. Bu tür bir pazarlama politikasının geliştirilmesi sonucunda, bölgenin sahip olduğu tarihsel, kültürel ve dinsel değerler daha sıkı bir şekilde korunabilecek ve gelecek kuşakların da bunları görmeleri sağlanabilecektir. Bu çalışmanın amacı da, öncelikle Akdeniz bölgesinde yer alan bu tür değerlerin bir analizini yapmak ve daha sonra da inanç ve kültür turizmi amaçlı olarak değerlendirilmelerinin önemi üzerinde durmaktır.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz bölgesi, İnanç Turizmi, Kültür Turizmi.

1.Giriş

Bir yarımada olan Anadolu'nun geçmişi, tarih öncesi dönemlere kadar gitmektedir. Bölgede çok sayıda uygarlık yaşamış ve sayısız eser ve izi geride bırakmıştır. Anadolu, Semavî olmayan dinlerin hâkim olduğu zamanlarda da büyük rol oynamış, bu dinlere üye olanlar mabet ve ibadet evleri inşa etmişlerdir. Daha sonra tek tanrılı dinler ortaya çıktığında Anadolu bu özelliğini kaybetmemiş ve bütün dinlerin mabetlerinin, kiliselerin ve camilerin yer aldığı bir merkez durumuna gelmiştir. Anadolu'da üç büyük din olan Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Musevilik olgunlaşmış ve tüm dünyaya yayılmıştır. Anadolu'da bulunan inanç turizmiyle ilgili eserlere topluca bakıldığında, İslamiyet ile ilgili eserlerin büyük çoğunluğunun Marmara ile Orta Anadolu bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Karadeniz, Akdeniz ve Ege bölgelerinde ise daha çok Hıristiyanlara ait eserler göze çarpmaktadır. Musevilik ile ilgili mimarî yapı ve mekan ise oldukça az sayıdadır.

---

* Z. Bingöl, Muğla Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğretim Elemanıdır.

Anadolu, pek çok kavmin göçüp konduğu bir geçit-ülke özelliğini taşımakta olup, dinler ve kültür arasında oluşan yakın ilişkilere sahne olmuştur. Türkiye'nin turizm arzının önemli bir bölümüne sahip olan Akdeniz bölgesi de bu göçleri sürekli bir şekilde yaşamıştır. Bölgede inanç ve kültür turizmi kapsamında değerlendirilebilecek eser sayısı da yadsınamayacak düzeydedir. Dünyada yaşayan 6.2 milyar insanın, ortalama 2 milyarının Hıristiyan, 1,3 milyarının Müslüman, 14 milyonunun Musevî olduğu ve her üç dine ait çok sayıda mabedin de Akdeniz bölgesinde yer aldığı düşünüldüğünde, Akdeniz bölgesi kültür ve inanç turizmi için önemli bir kaynaktır. Ancak, Türkiye'ye gelen turistlerin sadece % 5-7 arasındaki oranının kültür amaçlı seyahat etmesi, bu kaynağın yeterince tanıtılmadığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı da, Akdeniz bölgesinde yer alan değerlerin inanç ve kültür turizmi kapsamında geliştirilmesi ve bölgenin inanç ve kültür turizminde sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda çeşitli öneriler sunmaktır.

Tablo 1 : Türkiye'ye Yönelik Dış Turizm Talebinin Durumu

Yıllar			% Değişim Oranı	
2001	2002	2003	2002/2001	2003/2002
11. 618. 969	13. 256. 028	13. 958. 045	14,09	5,30

2. Türkiye'ye Yönelik Dış Turizm Talebi

Türkiye'ye çok farklı amaçlarla turist gelmesine karşın, deniz-güneş-kum, eğlence ve alışveriş belli başlı nedenler arasında yer almaktadır. Tablo 1, 2001-2003 yılları arasında Türkiye'ye gelen turist sayısının dağılımını göstermektedir. Görüldüğü gibi, 2001 yılında, 2000 yılına göre % 11,42 artışla, 11.618.969 yabancı turist ziyaret etmiştir. 2002 yılında ise bu oran, 2001 yılına göre % 14,09 artışla, 13.256.028 yabancı turistte çıkmıştır. 2003 yılında ise yabancı turist sayısı bir önceki yıla göre % 5,30'luk bir artışla 13.958.045 olmuştur.

Tablo 2 ise, Türkiye'nin Akdeniz bölgesine yönelik dış turizm talebinin iller bazında dağılımını göstermektedir. Görüldüğü gibi, 2003 yılında Akdeniz bölgesine gelen yabancı turist sayısı, bir yıl öncesine göre % 2.61 oranında düşüş yaşamıştır. Bunun önemli nedenlerinden birisi, halen daha sıkıntılarını yaşamakta olduğumuz II. Körfez Savaşı'dır. Akdeniz bölgesinde iller bazında da düşüş gözlenmektedir. Bölgenin büyük illerinden olan Adana, Antalya ve Mersin'de bir önceki yıla göre çok az olsa turist sayısında bir düşüş olmasına karşın, Hatay ve Isparta'da az da olsa bir artış meydana gelmiştir. Durum böyle olmasına karşın, bölgeye gelen turist-

lerin ne kadarının inanç ve kültür turizmi kapsamında yer aldıkları konusunda sağlıklı bir bilgiye sahip değiliz (Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı).

Tablo 2 : Akdeniz Bölgesi'ne Yönelik Dış Turizm Talebinin Durumu

İller	2002 yılı	2003 yılı	2002 yılı	2003 yılı
	Turist Sayısı	Turist Sayısı	Değişim Oranı	Değişim Oranı
Adana	116.215	84.005	% 0,88	% 0,60
Antalya	4.747.550	4.682.104	% 35,84	% 33,54
Hatay	136.135	145.613	% 1,03	% 1,04
Isparta	6	48	% 0,00	% 0,01
İçel	31.302	28.305	% 0,24	% 0,20
Toplam	5.031.208	4.940.075	% 38	% 35,39

3. Akdeniz Bölgesi'nin Özelliği

Akdeniz bölgesi, Toros Dağlarının güneyinden başlayarak Suriye sınırına kadar uzanan eşsiz güzellikteki manzarası, sahil, koy ve plajları içine almaktadır. Bölgenin illerini ise, Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Isparta, İçel, Kahramanmaraş ve Osmaniye oluşturmaktadır. Bölge, güneş, deniz ve eğlencesi ile ne kadar ünlü ise, kültür ve inanç turizmi açısından da o kadar zengindir. Akdeniz bölgesinde birçok antik kent kalıntıları bulunmaktadır. Ayrıca bölgede birçok veli ve aziz yaşamış olup, bunlara ait türbe ve benzeri yapılar da yer almaktadır.

3.1. Adana İlindeki Turizm Değerlerinin İncelenmesi

Adana, eşsiz güzellikteki tarihi eserleri, Yumurtalık ve Karataş Sahilleri'nin doğal güzelliği, Toros Dağlarının yemyeşil yaylaları, şifalı suları, bitki ve hayvan türleri bakımından çeşitliliği önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. İlin kuzey ve doğusunu kaplayan Toros Dağları, dağ sporları, trekking ve av turizmi açısından çok uygun bir doğal ortama sahiptir. Ayrıca sayısız yaylalarıyla da, yayla turizminin gelişmesine son derece elverişlidir. Adana, bölgenin en büyük kenti ve iş merkezi olduğu gibi, gelişmiş üniversitesi, gelenekselleşmiş sosyal etkinlikleri nedeniyle de önemli ölçüde iş ve kongre turizmi potansiyeline sahiptir. Bütün bu özelliklerinden ötürü, her yıl azımsanamayacak ölçüde yerli ve yabancı turist ağırlandığıdır (Adana İl Turizm Envanteri, 1998: 46-48).

Adana'da bulunan en önemli tarihi eserler; M.Ö. II. Yüzyılda Romalılar tarafından Seyhan Nehri üzerinde yaptırılan Taşköprü, kent merkezindeki Ramazanoğlu-

ları döneminden kalma Ulucami, Akmescit, Eskiden Saint Jacques adlı bir Kilise iken camiye çevrilen Eski Cami (Yağ Cami), Hasan Ağa Cami ve Bebekli Kilise yer almaktadır. Adana civarındada birçok eski yerleşim merkezi (antik kent) yer almaktadır. Bunlar; Yakapınar, Anavarza ve Karatepe antik yerleşim yerleridir. Ayrıca Ceyhan'da Hieropolis-Kastabala'yı antik kenti ve Artemis Perasia Tapınağı, Saimbeyli'deki Kale Kilise, Tufanbeyli'de Şar ören yerindeki Antik Kilise ve kent kalıntıları, Aladağ'daki Akören Kiliseleri inanç turizmine potansiyel oluşturmaktadır (Adana İl Turizm Envanteri, 1998: 69).

3.2. Antalya İlindeki Turizm Değerlerinin İncelenmesi

Sahip olduğu coğrafi kaynakları, iklimi ve eşsiz doğal güzellikleri ile Antalya, ilk çağlardan bu yana insanları kendisine çekerek tarih boyunca bir çok uygarlığa ve kültüre de ev sahipliği yapmıştır. Türkiye'de turizm sektörünün gelişmesi ile birlikte, Antalya, sahip olduğu tarihsel, dinsel, kültürel ve doğal varlıklar nedeniyle ülkeye gelen turistlerin en çok talep ettiği bir turizm merkezi haline gelmiştir. Ancak bu kaynaklardan bazıları diğerlerine göre ön plana çıkarak, yöredeki kitle turizminin bir parçası haline gelmiş ve kapasitenin aşılmasından dolayı yıpranmaya yüz tutmuştur. Bu hızlı ve plansız gelişim, tamamen sahil kesimlerinde yoğunlaşmış ve Antalya kıyılarının aşırı betonlaşmasına ve kıyı turizminin doyum noktasına ulaşmasına neden olmuştur. Zaman içerisinde turistlerin beklentilerinin değişmesi ve yeni turizm türlerinin ortaya çıkması ile Antalya'da da farklı turizm türleri geliştirilmeye başlanmıştır. Antalya, sahip olduğu coğrafi kaynakların çeşitliliği ve turistik alt ve üst yapısı ile farklı turizm türlerinin geliştirilmesi için uygun bir yapıdadır. İldeki turizm etkinliklerinin bütün bir yıla yayılması için kongre turizmi, üçüncü yaş turizmi, kış sporları turizmi ve sportif amaçlı turizm gibi turizm türleri geliştirilerek turizmin çeşitlendirilmesi politikasına önem verilmektedir (Köksal, 1994: 76-77).

Antalya, İncil'de adı geçen ve Aziz Pavlus'un da ziyaret ettiği sanılan yerler arasındadır. Yine efsanevi kutsal Noel Baba Patara'da doğmuş, bugün Kale denen yerde yaşamış ve ölmüştür (Antalya Turizm Envanteri, 1997: 188). Antalya il merkezinde inanç turizmi açısından önem arz eden yerlerin başında Antalya'nın simgesi haline gelmiş olan Selçuklulardan kalma Yivli Minare, eskiden Meryem ana adına yapılmış bir kilise iken camiye çevrilen Kesik Minare, Karatay Medresesi, Tekeli Mehmet Paşa Cami ve kültürel açıdan da üç kapılar gelmektedir (Antalya Turizm Envanteri, 1997: 31-32).

İlin batısında bulunan Elmalı, Kemer, Finike, Demre (Kale), Kaş ve Kalkan ilçelerinin çevrelerinde bulunan Xanthos, Letoon, Patara, Antiphellos, Simena, Kyeneai, Trysa, Myra, Andriake, Limyra, Arykanda, Rhadiopolis, Phaselis, Olympos, Chimaera, Termessos ve Ariassos gibi antik kentlerin yanı sıra Demre'de bulunan bütün dünyanın Noel Baba olarak tanıdığı Aziz Nicholaus Kilisesi,

Elmalı'da Abdal Musa Türbesi ve Külliyesi inanç ve kültür turizmi açısından önem arz etmektedir (Yenen, 1998: 442-448). Antalya'nın doğusunda bulunan Belek, Side, Manavgat ve Alanya İlçelerinin çevrelerinde ise Perge, Sillyum, Apsen-dos, Selge, Side, Alara Han, Laertes ve Iotape antik yerleşimleri yerli ve yabancı turistlerin ziyaretlerine açıktır (Gezi 98: Türkiye Antik Kentler Rehberi, 1998: 2). Son olarak, Alanya Selçuklu devirden kalma, zamanına göre en gelişmiş şekilde yapılmış tersanesi, XIII. yüzyıldan kalma iyi korunmuş kalesi ve Kale camisi, Aya Yorgi Kilisesi ile de kültür ve inanç turizmi açısından önemlidir.

3.3. Burdur ve Isparta İllerindeki Turizm Değerlerinin İncelenmesi

Akdeniz Bölgesinin kuzey batısında yer alan Burdur ve Isparta, birbirlerine çok yakın ve hemen hemen aynı coğrafi özelliklere sahip iki ilimizdir. Her iki ilin sınırlarında da çok sayıda göllerin bulunması nedeniyle, "Göller Bölgesi" de denmektedir. Bu yüzden, her iki ilin turistik arz kaynaklarının birlikte incelenmesinde yarar görülmektedir (Evliyaoğlu, 1996: 87). Isparta ve Burdur, sahip oldukları kaynaklar ve Antalya'ya olan yakınlıkları nedeni ile, Antalya'nın yoğun sezondaki yerli ve yabancı turist kapasitesinin kaydırılabileceği alternatif turizm için değerlendirilebilecek illerimizdir. Göller Bölgesi'nin merkezi konumunda olan Eğirdir için göl turizminden bahsetmemek olmaz. Çünkü, dünyanın pek çok ülkesinde doğal göl ve yapay göller pek çok turizm etkinliğinin oluşturulduğu turistik mahaller olarak değerlendirilmektedir. Eğirdir, uzun süreden beri turistlerin rağbet ettiği bir yöre olması nedeniyle, sınırlı sayıdaki otel ve pansiyonlar turizm mevsiminde dolmaktadır. Ancak, mevcut tesislerin sayı ve nitelik olarak sınırlı olması potansiyeli yeterince sağladığı söylenemez (Hacıoğlu ve Alper, 1998: 6).

Antalya İli'nin kuzeyinde yer alan Burdur, Burdur Gölü, Salda Gölü, Kastel Gölü, Pınarbaşı ve Karaevli Gölleri, yaylaları, dağları ve İnsuyu Mağarası ile doğal turizm türleri bakımından önemli bir ilimizdir. Tarihsel potansiyel açıdan da önemli değerlere sahip Burdur genelinde, ilk insanların yerleşim yerlerinden olan Hacılar ve Kuruçay Höyükleri, antik yerleşimler olan Sagalassos, Kremna ve Cibrya ören yerleri, Selçuklular'dan kalan İncirhan ve Susuzhan, Osmanlı döneminde yapılan camiler ve diğer eserler ve zengin eserleri ile Burdur Arkeoloji Müzesi bulunmaktadır (Burdur Guide, 2002: 22-29).

Gölden dağa, yayladan mağaraya ve macera turizmine kadar pek çok çeşitlilik gösteren Isparta, önemli bir potansiyel turizm değeri taşımaktadır. Isparta'nın bir gülcülük ve halıcılık merkezi oluşu ayrı bir değer taşımaktadır. Zira, dünyada tek halı borsası Isparta'da görülmekte ve el sanatları yanında gül mamulleri ve gül parfümericiliği de bavlul turizmini geliştirmektedir. Isparta, kültürel güzellikler yanında, doğal güzellikler bakımından da zengindir. Sınırları içerisinde tahribata uğramamış ve henüz kıyıları yağmalanmamış Türkiye'nin dördüncü büyük gölü ve ade-

ta Göller Bölgesi'nin bir incisi olan Eğirdir Gölü'nü bulundurması başlı başına bir değerdir. Günün çeşitli zamanlarında çok değişik ve çok çekici görünümler arz eden, güneşin batışı vaktinde seyrine doyum olmayan harika bir güzelliğe bürünen Eğirdir Gölü'nün etrafındaki çeşitli yükseklikteki dağlar daha ilginç bir görünüm kazandırmaktadır. Bu doğal yapı ile Eğirdir, göl-dağ turizmi açısından olduğu kadar, balık avcılığı, su sporları ve rekreasyon imkanları ile bulunmaz bir yurt köşesidir (Isparta Turizm Envanteri, 1997: 13).

M.Ö. 8000-7500 yılları arasında yerleşim yeri olduğu tespit edilen Burdur İlinin güneybatısındaki Hacılar Köyü'nde yapılan arkeolojik kazılarda cilalı taş dönemine ait yerleşim yerleri ile karşılaşmıştır. Hacılar'daki kazılarda M.Ö. 8000 yıllarına ait neolitik çağ heykelcikleri ve diğer kalıntılar bulunmuştur. Tarihteki adı ile Sağlasus olarak bilinen Ağlasun antik kenti, Burdur'un 37 km doğusundadır. Burada M.S.II. Yüzyılda yapılmış Roma çağına ait 12000 kişilik bir tiyatro, sütun başlıkları, lahitler ve ortaçağdan kalma bir de kale bulunmaktadır. Gölhisar İlçesinde bulunan Cybra antik kentinde, tiyatro, agora ve yanında bir de kale ve çok sayıda lahit mevcuttur. Susuz ve İncirdere köylerinde Selçuklular dönemine ait görkemli bir Kervansaray da yer almaktadır. Burdur Eski Eserler Müzesinde, Roma dönemi heykelleri ile taş üzerine yazıtlar ve Türk yazı sanatı örnekleri vardır. Gezilip görülecek yerler arasında Ulu Cami, Saat Kulesi, Taş Oda ve Eski Eserler Müzesi yer almaktadır (Evliyaoglu , 1996: 88-89).

Yapılan kazılar, Isparta'nın da tarih öncesinde yerleşim alanı olduğunu göstermektedir. Isparta'nın, Pisidia şehirlerinden Baris'in yerini aldığı bilinmektedir. Kutlubey tarafından yaptırılan Ulu Cami, Mimar Sinan'ın eseri tek kubbeli Firdevs Bey Camiinin Vakfiyesi olan Bedesten, I. Kılıçarslan'ın gazilerinden Abdullah Bin Ertokuş tarafından yaptırılmış olan Atabey Medresesi Isparta'nın tarihi eserleridir (Evliyaoglu, 1996: 90-91). İnanç turizmi konusunda, Eğirdir'e komşu olan Yalvaç büyük bir potansiyele sahiptir. Yalvaç merkezine 1 km mesafede bulunan Pisidia Antiocheia Antik Kenti'nde bulunan kilise Hıristiyanlar tarafından önemli sayılmaktadır. M.S. 46 yılında St. Paul ve Barnabas bu kilisenin yerinde bulunan sinagogda Hıristiyanlığı yaymak için ilk vaazlarını vermişlerdir. Sonradan burada St. Paul adına bir kilise yapılmıştır. Kilise Hıristiyanların yaptığı ilk kiliselerden olup, günümüzde sadece temelleri bulunmaktadır (Hacıoğlu ve Alper 1998: 10). Ayastefanos Kilisesi, Eğirdir Yeşil Ada'da XII. yüzyılda inşa edilen Bizans Ortodoks Kilisesidir. Döneminde Rumları tarafından kilise kutsal sayılmıştır. Hem tarihten elde edilen bilgi ve hem de o dönemleri yaşamış olan ada halkı; Cumhuriyet öncesi Anadolu'da yaşayan Rum asıllı Hıristiyan hacı adaylarının, Kudüs'e gitmeden önce yol güzergahları üzerinde bulunan Ayastefanos Kilisesi'ni ziyaret ettiklerini ve burada ayinler düzenlediklerini belirtmektedir. Günümüzde restorasyon çalışmaları sürdürülen Ayastefanos Kilisesi turistlerin büyük ilgisini çekmektedir.

3.4. Hatay İlindeki Turizm Değerlerinin İncelenmesi

Hatay'ın tarihi orta Paleolitik dönemine kadar gitmektedir. İilde çeşitli uygarlıklara ait çok sayıda höyük, antik kent, yeraltı şehri, mağara ve kaleler bulunmuştur. Harbiye'de bulunan mozaikler Hatay Müzesi'nde sergilenmektedir. Müze, zengin mitolojik figürleri yansıtan mozaikleri ile dünyanın ikinci büyük mozaik müzesi unvanını taşımaktadır. Hatay, Hıristiyanların "Hıristiyan" unvanını aldıkları ve Hıristiyanların ibadet yeri olan ilk kilisenin (St. Pierre Kilisesi) kurulduğu yerdir. Bu nedenle, St. Pierre Kilisesi Hatay ve Doğu Akdeniz için çok önemli bir dini çekim merkezidir. İl, doğal güzellikleri ile de dikkat çekmektedir. Belen, Top Boğazı Geçidi, kuş gözleme alanı, Erzin İçmeleri, Batı Ayazı Güzel Yayla, Sarımaza Yaylaları, Harbiye, Reyhanlı ve Yayladağ gibi orman içi piknik alanları görülmeye değer yerler arasındadır (Yenipınar, 1997: 83). Yabancı turistler tarihsel ve kültürel değerler yönünden bölgeye büyük ilgi göstermekte, özellikle de arkeolojik alanları gezmek istemektedir. Hatay Arkeoloji Müzesi ile St. Pierre Kilisesi en çok ziyaret edilen yerlerdir. Yabancı turistlerin yoğun ilgi gösterdiği diğer yerler ise; Vespasianus-Titus Tüneli, Beşikli Mağara, Antakya Sur Kalıntıları, ve Aççana Ören Yeridir (Hatay Turizm Envanteri, 1994: 23).

İncil'de adı "Antioch" olarak zikredilen Hatay, dini yönden özellikle Hıristiyanlar için önem arz etmektedir. Özellikle erken Hıristiyanlık dönemlerinde önem kazanan şehir, Aziz Peter, Aziz Barnabas ve Aziz Petrus tarafından ziyaret edilmiştir. İl merkezi olan Antakya'da, İsa'nın 12 havarisinin biri olan St. Pierre Hıristiyanlığı yaymaya çalışmış ve Habib-ün Neccar Dağı eteklerinde dünyanın ikinci kilisesini kurmuştur. St. Pierre Kilisesi, XII. ve XIII. Yüzyılda Haçlılar tarafından katolik kilisesi haline getirilmiştir. St. Pierre (Aziz Petrus) Kilisesi dünyanın ilk dört katolik kilisesinden biridir. Hıristiyanların gizli olarak buldukları ve İsa'nın en yakın havarilerinden Aziz Petrus'un M.S. 29 Yılında Hıristiyanlığı yeni benimseyenlere vaaz verdiği, dağın yamacına dayanan bir mağaranın içine yapılmıştır. Aziz Petrus'un (St. Pierre) adı bu nedenle bu kiliseye verilmiştir. Mağaranın önüne bir duvar çekilerek Haçlılar tarafından XII. Yüzyılda katolik kilisesi haline getirilmiştir. Aziz Petrus'un kilisenin gizli tüneline öldürüldüğü gün olarak kabul edilen 29 Haziran'da, her yıl Hıristiyanlar tarafından ayinler yapılır. Kilise, papalık tarafından hac yeri olarak sayılmaktadır. Bu kilisenin dünyanın ilk kilisesi olduğu söylenmektedir. Bu mağara kilise, 9.50 x 13 metre boyutunda ve 7 metre yüksekliğindedir. Kilisenin ön yüzü XIII. yüzyıla ait gotik usulünde yapılmıştır. Kilisenin içinde kayalardan vaftizde kullanılan ve damla damla akan şifalı bir su sızmaktadır.

İnanç turizmi açısından önem arz eden diğer eserler ise, Habib Ün-Neccar Cami ve Kompleksi, bu caminin altında üç adet mezar bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de Habib-ün Neccar adı zikredildiği için bu yer kutsal sayılmaktadır. İslamiyet'in ilk

dönemlerinin mimarisini yansıtan Hatay Ulu Cami, Keldağı'nda (Antik Cossion dağı) bulunan Aziz Barlohom Manastırı, Nahırlı Köyü yakınlarında bulunan VI. yüzyılda yapıldığı sanılan Aziz Simeon Manastırı kilise, vaftizhane, sarnıç ve diğer bölümlerden oluşmaktadır (Gezi 98: Türkiye Antik Kentler Rehberi, 1998: 87). Antakya'ya yaklaşık 30 km. mesafede bulunan Çevlik (Seleucia Peria) Hıristiyanlar için önem arz etmektedir. Çünkü Aziz Paulos ilk irşad görevine buradan başlamıştır. Ayrıca İskenderun'daki Aziz Hanna Kilisesi ve Markirkos Ortodoks Kilisesinin yanı sıra Kırıkhan'daki Beyazıt Bistami Cami ve Türbesi de inanç turizmi açısından önem arz etmektedir. Arkeoloji Müzesi, kalesi ve surları, Romalılar tarafından yaptırılmış su kemerleri ve köprüsü, gezilmeye değer bir çok tarihi eserleri ile Hatay, henüz yeterince değerlendirilmemiş büyük bir kültür ve inanç turizm potansiyeline sahiptir (Hatay Turizm Dergisi, 2002: 89-93-106).

3.5. İçel İlindeki Turizm Değerlerinin İncelenmesi

Coğrafi konumu, çok eski dönemlere kadar uzanan geçmişi ile önemli bir yerleşim yeri olması, İçel'e turizm açısından çok önemli avantajlar sağlamaktadır. Bu coğrafi konumu, tarihsel ve kültürel birikimin sağladığı avantajlar İçel'in turizm potansiyelinin oluşmasında en belirgin etkidir. Ek olarak, binlerce yıllık yerleşim bölgesi olmasının sonucu olarak ortaya çıkan değerler arasında el sanatları, yörük gelenek ve görenekleri, mutfağı, halk oyunları, türküleri, ezgileri ile İçel, çok farklı ve renkli bir görünüm vermektedir. Doğal zenginlikler bakımından ise, yaylalar, trekking ve kış sporu için Bolkar Dağları, yat turizmi için doğal koylar ve sağlık turizmi için şifalı su kaynakları görülmektedir (İçel Turizm İl Envanteri, 1997: 24). Göksu Deltası, Taşucu Paragöl, Göksu Vadisi, Sarvatul Geçidi, Cehennem Deresi, Lamas Çayı Vadisi, Pozantı Geçidi, Seyhan Nehri-Yekköprü Su Tüneli gibi gezip görmeye değer çok sayıda doğal zenginliklere sahiptir. Toros Yaylaları hem tarihsel ve kültürel değerleri ve hem de flora ve fauna yönünden oldukça zengin olup ziyaretçilere doğal yaşamı tanıma keyfi yaşatır (Yenişınar, 1997: 83).

İçel ilinin 32 kilometrelik kıyı bandında yer alan çok sayıda tarihsel, arkeolojik ve doğal sit alanları arasında özellikle il merkezinde ilk yerleşim yerlerinden olan Yumuktepe ve Soli Harebeleri, Anamur'da Anamuryum Harabeleri ve Mamure Kalesi, Aydıncık'ta Dört Ayaklı Anıt Mezar, Bozyazı'da Arsione, Nagidos ve Sof-ta Kalesi, Erdemli'de Kanlıdivane Harebeleri, Ayaş, Korikos, Adamkaya Kabartmaları, Gülnar'da Meydancık Kale, Mut'ta Alahan Manastırı, Silifke'de aynı zamanda içinde küçük bir kiliseyi de barındıran Cennet - Cehennem Mağarası, Silifke Kalesi, Tekir Ambarı, Jüpiter Tapınağı, Aya Tekla, Holmi Öreni, Silifke Afrodisyası, Uzuncaburç, Olba, Tarsus'ta Kleopatra Kapısı, Gözlükule Höyüğü, Aziz St. Paul Kuyusu, Donuktaş Roma Yolu en önemlileridir (İçel Müzesi ve Ören Yerleri, 2001: 3-7).

Kız Kalesi (Corycus) M.Ö. IV. yüzyılda, Mersin'in 60 km kadar batısında bir Yunan koloni şehri olarak kurulmuştur. Kız Kalesi, bugünkü asfalt yolun kenarındaki küçük bir ada üzerinde Corcyus şehrinin korunması için yapılmıştır. Adadaki kalenin kuzey ve güney uçlarında iki kale daha bulunur. Daha önceleri kıyıdaki kale ile adadaki kalenin yollarının birbirine bağlı olduğu ileri sürülmektedir. Toroslar Dağlarından kemerlerle getirilen su yolunun da kara ile adayı birbirine bağladığı bilinmektedir. Bu şehrin adı bir çok efsaneye de konu olmuştur. Bir efsaneye göre, kral bu kaleyi çok güzel olan kızının korunması için yaptırmıştır (Evliyaoğlu, 1996: 73-74).

Anamur Kalesi (Mamuriye Kalesi), M.S. III. yüzyılda Romalılar tarafından yapılmıştır. Kalenin bu kadar zaman sağlam kalabilmesi Karamanoğulları'nın eline geçmesinden ileri gelmektedir. 1230 yılında Karamanoğulları tarafından tamir görmesi nedeniyle, Mamuriye adını almıştır. 60-70 metre yükseklikteki burçlar üç katlıdır, katlara denizden gidilerek çıkmaktadır.

Silifke Kalesi Ortaçağ'da yapılmıştır. Yüksek kayalıklar üzerindedir. Silifke'nin en önemli yapıtlarından birisidir. Kalenin doğusunda çok ilginç bir sarnıç vardır. 45 metre uzunluğu, 23 metre genişliği ve 12 metre derinliği olan bu sarnıç Bizanslılar tarafından yapıldığı sanılmaktadır. Akropol ve kalenin ortasında Selevkos Krallarının şatosu yer almakta, şatonun altında da bir mahzen bulunmaktadır.

Tarsus'ta sebze hali civarında bulunan St. Paul Kuyusunun etrafı çiçeklerle süsüdür ve ağzı yuvarlaktır. Bu kuyunun suyunun şifalı olduğuna inanılır. Hıristiyanlığın yayılmasında en çok hizmeti geçen ve vaazlarının sertliği ile tanınan St. Paul Havarisinin doğum yeri Tarsus'tur. St.Paul M.S. 64 Tarihinde Roma'da idam ettirilmiştir. Ayrıca yine Tarsus'ta bulunan St. Paul Kilisesi Romenks stilinde inşa edilmiş olup, kalın ve yüksek duvarları geniş, iç kısmı dışa bakan tarafı dar derin pencereleri, büyük ve kalın sütunlar ile dikkat çekicidir (Yenipınar, 1996: 164).

Son olarak, Mekkeli eşraftan birinin kölesi iken Müslümanlıkla şereflenen Bilal-i Habeşi Hazretlerinin makamı olduğu sanılan Tarsus ilçesindeki türbe, Hazreti Danyal türbesi ve Makam-ı Şerif Cami, Hazreti Lokman Türbesi, Hazreti Şit Türbesi, Kur'an-ı Kerimde bahsedilen yedi uyurlar (diğer adıyla Eshab-ı Keyf Mağarası) ile Silifke Meryemlik'te yer alan Azize Ayatekla, il genelinde bulunan ve inanç turizmi kapsamında değerlendirilebilecek diğer önemli dinsel merkezlerdir (Tarsus Müzesi ve Ören Yerleri, 2001: 2-3).

3.6. Kahramanmaraş İlindeki Turizm Değerlerinin İncelenmesi

Kahramanmaraş, değişik bir coğrafi yapıya sahip ilimizdir. İl ve çevresinin, kültür ve turizm olgusu içerisinde ayrı bir yeri vardır. Bu ilimiz, Akdeniz iklim kuşağında olmasına karşın, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu iklim kuşakları ile de benzerlik oluşturmaktadır. Güney illerimize göre serin olan Kahramanmaraş'ta çok sayıda yayla bulunmaktadır. Bu yaylaların içinde Başkonuş Yaylası, Yavşan Yaylası ve

Tekir Yaylası görülmeye değer nitelik taşımaktadır. Kahramanmaraş, akarsu ve kaynak suları bakımından da zengindir. İl genelinde el işlemeciliği, oya, sim sırma kuyumculuk, bakır ve ağaç oyma işlemeciliği çok gelişmiştir. Ayrıca ünlü kırmızı biberi ile dondurması da dünyaca ünlüdür. İl merkezindeki, yığma bir tepe üzerinde bulunan Hitit, Roma ve Osmanlı dönemlerinde kullanılmış olan kale, Ulucami, Taşmedrese Pazarcık yöresinde Evri ve Tilkiler Harabeleri, Andırın yöresinde Gökahmetli ve Çokak Harabeleri ile Yolboyu Osmanlı ve Bizans Kaleleri, Süleymanlı'daki Bizans yapıları, tek başına çok büyük bir değeri olan Afşin'deki Ashab-ı Kehf Külliyesi vb. değerler kültür ve inanç turizmin gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Evliyaoğlu, 1996: 85-86).

3.7. Osmaniye İlindeki Turizm Değerlerinin İncelenmesi

Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü, küçük ve şirin bir ilimiz olan Osmaniye, Akdeniz Bölgesinin doğusunda yer almaktadır. Batıdan kuzeye doğru Orta Toros Dağları, doğu ve güneydoğu kesiminde Amanos (Gavur) dağları ile çevrilidir. Osmaniye'de, Akdeniz bitki motifinin tamamına yakınına görmek mümkündür. M.Ö. 3000 yıllarından itibaren birçok uygarlığın yaşadığı Ceyhan ırmağı havzası içerisinde yer alan Osmaniye, Çukurova'nın verimli topraklarının doğusunu oluşturmaktadır. Kalkolitik ve ilk tunç çağlarında Lelegler adlı kavmin yaşadığı bu topraklarda, daha sonraki tarihlerde Büyük Hitit devleti, Asur, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorlukları hüküm sürmüştür.

İldeki kültür ve inanç turizmi ile yakından ilgili eserlere bakıldığında, Karatepe (Aslantaş) Açık Hava Müzesi'nin en önemlilerinden olduğu görülmektedir. Osmaniye'ye 30 kilometre uzaklıkta bulunan müze, Kadırlı ilçesinin 22 kilometre güneydoğusunda, M.Ö. 8 yüzyılda Geç Hitit Döneminde Adana ovası Hükümdarı Asativatas tarafından yaptırılmıştır. Müzede, iki kapılı bir de kale bulunur. Kalenin güneybatı giriş kapısının yanlarında, kırık parçalarla ekli iki aslan heykeli ile karşılaşılır. Kapıdan içeri girildiğinde, yaklaşık üç metre boyunda Fırtına Tanrısı olduğu tahmin edilen bir heykel de görülür (Osmaniye, 1999: 5-7). Osmaniye iline 15 kilometre uzaklıktaki Bahçe Köyü sınırları içerisinde bulunan Kastabala Antik Kenti, MÖ I. yüzyılda yerel bir kral olan Tarkondimotes tarafından kurulmuş ve krallık başkenti olarak kullanılmıştır. Kastabala'da bulunan ana tanrıça Artemis kültü ve tapınağı sayesinde kent, antik devir din tarihinde büyük rol oynamıştır. Bu kült törenlerinin en önde gelen özelliği rahibelerin kor haline gelmiş kızgın kömürler üzerinde çıplak ayaklarıyla yürümeleridir (Evliyaoğlu, 1996: 81).

Bunlardan başka, Nur dağlarında, Küllü Köyü'nün batısında tek çıkışı olan çok sarp ve geniş bir tepenin üzerinde kurulu olan Korsan Kenti; Osmaniye'nin doğusunda, il merkezine 30 km mesafede Kaypak Köyü yolu üzerinde bulunan ortaçağda Romalılar tarafından yapılmış olan ve toplam 12 burcu ve kulesi bulunan kale;

Osmaniye'nin 20 km kuzey batısında bulunan Ceyhan nehrinin kenarında, sarp bir tepe üzerinde kurulmuş olan Hemite Kalesi; Osmaniye'nin 10 kilometre batısında, İskenderun-Osmaniye yol kavşağında, yığma bir tepe üzerine kurulmuş olan, Abbasi Halifesi Harun Reşid zamanında inşa edilen kale; Çukurova'da, Babaoğlan Köyü'nün hakim bir tepesi üzerinde bulunan "Ata binmiş süvari" kabartması nedeniyle kalenin Hierapolis-Kastabala kentinin kurucusu ve kralı Tarkondimotes tarafından M.Ö.39 tarihinde yaptırıldığı sanılan Babaoğlan Kalesi; Kadırlı ilçe merkezinde bulunan 1489 yılında Dulkadiroğulları zamanında bir minare eklenerek camiye çevrilmiş ve M.S. V. yüzyılda Romalılar tarafından inşa edilmiş ve daha sonra Bizanslılar tarafından kilise'ye çevrilmiş olan Ala Cami diğer önemli eserler arasında sayılabilir.

4. Sonuç

Görüldüğü gibi, çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmış Anadolu'nun her yerleşiminde olduğu gibi, Akdeniz bölgesinde de çok sayıda tarihsel, kültürel ve dinsel değer ve eser bulunmaktadır. Akdeniz bölgesi daha çok doğa güzelliği, denizi-güneşi ve yat turizmi ile ön plana çıkmış, Türkiye'nin ender güzellikteki bölgelelerinden birisidir. Ne yazık ki, bölgenin kültür ve inanç turizmi açısından sahip olduğu özellik yıllarca göz ardı edilmiş ve devamlı deniz-kum-güneş üçlüsü ön plana çıkarılmıştır. Doğal olarak, deniz ve yat turizmi de çok önemlidir. Ama turizmi yaz aylarından çıkararak diğer aylara da yayacak değişik yöntemleri aranmalıdır. Bu kapsamda, üç büyük semavi dine ait "cami", "kilise" ve "sinagog"ların ve birçok değişik uygarlığa ait antik kentleri ve bu kentlerdeki tapınakları ile Akdeniz bölgesi, kültür ve inanç turizmi açısından da ele alınmalıdır. Bir turizm merkezinde, turizm türleri ne kadar çok ve çeşitli olursa, o merkezlerde tatillerini geçiren turistlerin kalış süreleri de o oranda uzayabilir. Kültür ve inanç turizminde kaynakların kullanma-korunma dengesi içerisinde sürdürülebilirliğinin sağlanması ve etkili tanıtım politikalarının uygulanması, turizm çeşitliliğinin değerlendirilmesi ve yaygınlaştırılması açısından da önemli olabilir.

Yapılabilecek çalışmalar şu şekilde özetlenebilir. Ulusal ve uluslararası tanıtımında basının rolü yadsınamaz olduğu için, televizyon, gazete ve broşürler yardımıyla Akdeniz bölgesinin kültür ve inanç turizmi ile ilgili eserleri tanıtılabilir. Ulusal ve uluslararası seyahat acenteleri ile iletişim kurularak Akdeniz bölgesinin kültür ve inanç turizmi bakımından ne kadar zengin bir bölge olduğu anlatılabilir. Bu kapsamda, sadece acente çalışanları için ücretsiz geziler düzenlenebilir. Buna paralel olarak, Türkiye'deki ilk ve orta eğitim kurumları ile üniversitelerin düzenlemekte olduğu gezilerde son yıllarda önemli artışlar gözlenmektedir. Bu tür gezilerin Akdeniz bölgesindeki antik kentlere yapılması konusunda çeşitli kolaylıklar sağlanabilir. Son olarak, dünyada kültür ve inanç turizmi kapsamında seyahat eden turist

sayısı giderek artış göstermektedir. Bu konuda iç turizm talebinde de gelişmeler olabileceği düşünülerek, daha az ücret ödeyerek konaklama yapılabilecek küçük ölçekli işletmelerin sayısı, en azından belirli yörelerde, artırılabilir.

Evaluation Of The Mediterranean Region On The Basis of Its Potential In Culture And Faith Tourism

Abstract: Anatolia, Which Has Been Home To Numerous Civilizations And Religions For Thousands Of Years, Possesses Many Unique Values in Terms Of Culture And Religion. It is Essential To Bring These Values Forth To Attract Visitors That Only Perceive The Mediterranean Region As A Triangle Of Sea, Sun, And Sandy Beaches. In Other Words, Religious, Historical, And Cultural Sites Of Turkey Should Be Given Extra Attention To Attract Visitors. Hence, When The Religious And Cultural Tourism is The Subject Of Discussion, Sites That Can Be Alternative To Regions With Mass Tourism Should Be Selected. This Approach May Help The Development Of Tourism Activities in Districts That Acquire Sacred, Cultural, And Historical Values. This Paper Attempts To Discuss The Evaluation Of The Potential Of Mediterranean Region in Culture And Faith Tourism And The Methods To Be Used For Their Development.

Key Words: Mediterranean Region, Culture Tourism, Faith Tourism.

Kaynakça

- Adana Turizm Envanteri* (1998). Adana Turizm İl Müdürlüğü.
- Antalya Turizm Envanteri* (1997). Antalya Turizm İl Müdürlüğü
- Aytürk, A. ve N. Bayram (1990). *Türkiye'de Dini Ziyaret Yerleri*. Ankara: Altinkalem Yayınları
- Burdur Guide* (2002). Burdur Valiliği Tanıtım Yayınları
- Eliyaoğlu, Sait (1996). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Gazi Üniversitesi yayınları (İkinci Baskı).
- Gezi 98 (1998). *Türkiye Antik Kentler Rehberi*. İstanbul: Ekin Yayıncılık.
- Hacıoğlu, A. ve N. M. Özer (1998). "Eğirdir ve Yöresinde Alternatif Turizm Türlerinin Geliştirilmesi". *Eğirdir I. Ulusal Turizm Sempozyumu*, 17-19 Eylül 1998
- Hatay Turizm Dergisi* (2002). Hatay Belediyesi Yayını.
- Hatay Turizm Envanteri* (1994). Hatay Turizm İl Müdürlüğü.
- Isparta Turizm Envanteri* (1997). Isparta Turizm İl Müdürlüğü.
- İçel Müzesi ve Ören Yerleri* (2001). İçel Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü.
- İçel Turizm İl Envanteri* (1997). İçel Turizm İl Müdürlüğü.

Köksal, Aydın (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

Osmaniye Turizm Dergisi (1999).

Tarsus Müzesi ve Ören Yerleri (2001). İçel Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.

Yenen, Şerif (1998). "Anadolu Destanı". *Türkiye Gezi Rehberi*. İstanbul 1998 içinde.

Yenipınar, Uysal (1997). *Doğu Akdeniz'in Mevcut Turizm Talebinin Yapısı ve Talebin*

Geliştirilmesine İlişkin Model Önerisi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).